

7 клас

Геаграфія мацерыкоў і акіянаў

Тэма:

Аўстралія і Акіянія. Геаграфічнае становішча. Адкрыццё і даследаванні. Тэктанічная будова. Асаблівасці рэльефу. Карысныя выкапні

Мэта:

- праверыць узровень засваення ведаў па тэме “Афрыка”;
- садзейнічаць засваенню ведаў аб асаблівасцях геаграфічнага становішча Аўстраліі і Акіяніі, адкрыцці і засяленні Аўстраліі еўрапейцамі, сувязі паміж тэктанічнай будовай, рэльефам і карыснымі выкапнямі мацерыка. Забяспечыць умовы для фарміравання ўменняў і навыкаў работы з падручнікам і геаграфічнай картай;
- садзейнічаць развіццю лагічнага мыслення, уменняў рабіць аналіз, параўнанні і вывады;
- садзейнічаць выхаванню станоўчага інтарэсу да геаграфіі, беражлівых адносін да прыроды.

Абсталяванне:

фізічная карта свету, атласы, мультымедыя, відэафрагмент “Вялікі Бар’ерны рыф”, прэзентацыя па тэме ўрока, раздатчны матэрыял (карткі з заданнямі, табліцы), схемы, малюнкi.

Ход урока

I Арганізацыйны момант

- У народаў Афрыкі ёсць такая прымаўка: “Калі выкарыстоўваць багацці – яны памяншаюцца, а калі выкарыстоўваць веды – яны павялічваюцца. Мне вельмі хацелася б, дзеці, каб на сённяшнім уроку вы як мага паўней выкарыстоўвалі свае веды і каб напрыканцы ўрока іх стала больш, чым у пачатку.

А цяпер давайце ўсміхнемся адзін аднаму і ў добрым настроі пачнем правяраць дамашняе заданне.

II Праверка ведаў

- Мы з вамі закончылі вывучэнне мацерыка Афрыка і зараз высветлім наколькі добра вы засвоілі матэрыял, які мы разбіралі на працягу пяці ўрокаў.

Адначасова:

- выкананне рознаўзроўневых тэставых заданьяў па тэме “Афрыка” (карткі з заданнямі – дадатак 1);
- вуснае апытванне:
  - 1) Ці згодны вы:
    - што Афрыка другі па велічыні мацярык на Зямлі?
    - што Афрыка самы гарачы мацярык?
    - што ў Афрыцы водзяцца тыгры?
    - што ў Афрыцы няма маладых гор і вулканаў?
  - 2) Я вам называю слова, а вы мне гаворыце, што гэта або хто гэта:
    - Сахара – гэта...
    - Ніл – гэта...
    - Атлас – гэта...
    - Мадагаскар – гэта...
    - баабаб – гэта...
    - саванна – гэта...
    - Левінгстан – гэта...
    - пасаты – гэта...
  - 3) Цяпер вы пабываеце ў ролі настаўнікаў і выправіце памылкі ў сказах:
    - У экватарыяльным кліматычным поясе на працягу года вельмі суха і гарача;
    - На тэрыторыі Афрыкі няма буйных рэк;
    - На экватары размяшчаецца трапічны кліматычны пояс;
    - Найбольшая колькасць жывёл жыве ў пустынях.
  - 4) Вызначце, што або хто паказаны на малюнку, і раскажыце, што вы пра яго ведаеце (дэманстрацыя слайдаў):
    - вадаспад Вікторыя;
    - вільготныя экватарыяльныя лясы;
    - вулкан Кіліманджара;
    - Васка да Гама

Выстаўленне адзнак

III. Новая тэма

- А цяпер, дзеці, паслухайце верш:

Она располагается под нами.

Там, очевидно, ходят вверх ногами,

Там наизнанку вывернутый год,

Там расцветают в октябре сады,

Там в январе, а не в июле лето,

Там протекают реки без воды
(Они в пустыне пропадают где-то),
Там в зарослях следы бескрылых птиц,
Там кошкам в пищу достаются змеи,
Рождаются зверята из яиц
И там собаки лаять не умеют...

- Як вы лічыце, які мацярык мы з вамі пачнем вывучаць на сённяшнім уроку?
(Агучванне тэмы ўрока)

- Аўстралія – гэта вельмі асаблівы мацярык. Калі вы ўважліва слухалі верш, то некаторыя адметныя рысы Аўстраліі ўжо можаце назваць.
(Лета там тады, калі ў нас зіма, і наадварот, вельмі сухі клімат, унікальныя расліны і жывёльны свет і інш.)

- З чым, на вашу думку, звязана большасць адметных рыс мацярыка?
(З геаграфічным становішчам)

- Такім чынам, наша першая з вамі задача – вызначыць асаблівасці геаграфічнага становішча Аўстраліі і не толькі вызначыць, але і параўнаць з геаграфічным становішчам Афрыкі. Я раздам вам карткі з табліцай, будзем працаваць з ёй вусна, а дома запоўніце яе пісьмова. Адначасова геаграфічныя аб'екты, якія характарызуюць геаграфічнае становішча Аўстраліі, наносім на контурную карту.

Работа з табліцай (дадатак 2)

- А цяпер уважліва паглядзіце на фізічную карту. Бачыце вялікую колькасць астравоў у Ціхім акіяне паміж паўночным і паўднёвым тропікамі – гэта і ёсць Акіянія. Гістарычна Акіянію падзяляюць на чатыры прыродныя вобласці: Палінезію, Мікранезію, Меланезію, Новую Зеландыю.

- На гэтых воблаках слоў (дадатак 3) назвы астравоў Акіяніі. Вам з дапамогай карты неабходна вызначыць, якія з іх уваходзяць у абазначаную на воблаку прыродную вобласць. Выдзеліце іх каляровым маркерам. (Работа ў парах – хто хутчэй).

- Пакажыце гэтыя астравы на карце.

На дошцы складаецца схема “Склад Акіяніі” (з выкарыстаннем воблакаў слоў)

Фізкультхвілінка (відэафрагмент "Вялікі Бар'ерны рыф")

- А знаеце, дзеці, кім былі першыя еўрапейскія пасяленцы ў Аўстраліі? Катаржнікамі. (Дэманстрацыя прэзентацыі)

Справа ў тым, што ў 1770 годзе выдатны англійскі падарожнік Джэймс Кук адкрыў усходняе пабярэжжа Аўстраліі і аб'явіў яго брытанскім уладаннем. У Англіі ў гэты час былі вельмі жорсткія крымінальныя законы. Аказацца за кратамі маглі нават тыя, хто ўкраў бохан хлеба ці насоўку. Турмы былі перапоўнены. І англійскі ўрад прымае рашэнне выкарыстаць новую калонію як своеасаблівую турму, дзе ссыльныя будуць асвойваць новыя землі: здабываць карысныя выкапні, займацца сельскагаспадарчай дзейнасцю. У 1788 годзе 11 парусных суднаў (2 ваенных, 6 транспартных з катаржнікамі на борце і 4 грузавых) праз 8 месяцаў плавання прычалілі да берагоў мацерыка ў раёне сучаснага горада Сіднея. Так пачалося засяленне Аўстраліі еўрапейцамі. Аднак Джэймс Кук толькі завяршыў адкрыццё Аўстраліі. Першаадкрывальнікамі мацерыка былі галандцы. У 1606 годзе Вілем Янсзан даследаваў заліў Карпентарыя і берагі паўвострава Кейп-Ёрк. Затым было шмат іншых экспедыцый. У 1642 годзе мараплавец Абель Тасман даказаў, што ўсе адкрытыя галандцамі землі з'яўляюцца часткай адзінага мацерыка. Але Галандыя лічыла адкрытыя землі беднымі і не імкнулася да іх каланізацыі. У гэтым плане Англія аказалася першай..

Знайдзіце, калі ласка, на карце геаграфічныя аб'екты, якія звязаны з імёнамі названых падарожнікаў.

- А цяпер наша з вамі задача вызначыць, якая сувязь існуе паміж тэктанічнай будовай, рэльефам і карыснымі выкапнямі Аўстраліі.

- Скажыце, якая тэктанічная структура ляжыць у аснове кожнага мацерыка?

- Што называецца платформай? Якую будову мае платформа? Як называецца платформа ў межах Аўстраліі? (Работа з тэктанічнай картай).

- Паспрабуйце па малюнку вызначыць, як называецца гэтая частка платформы? (на дошцы змяшчаецца схематычны малюнак пліты). Чаму вы так лічыце? А гэтая? (на дошцы змяшчаецца схематычны малюнак шчыта) Чаму? (Дадатак 4).

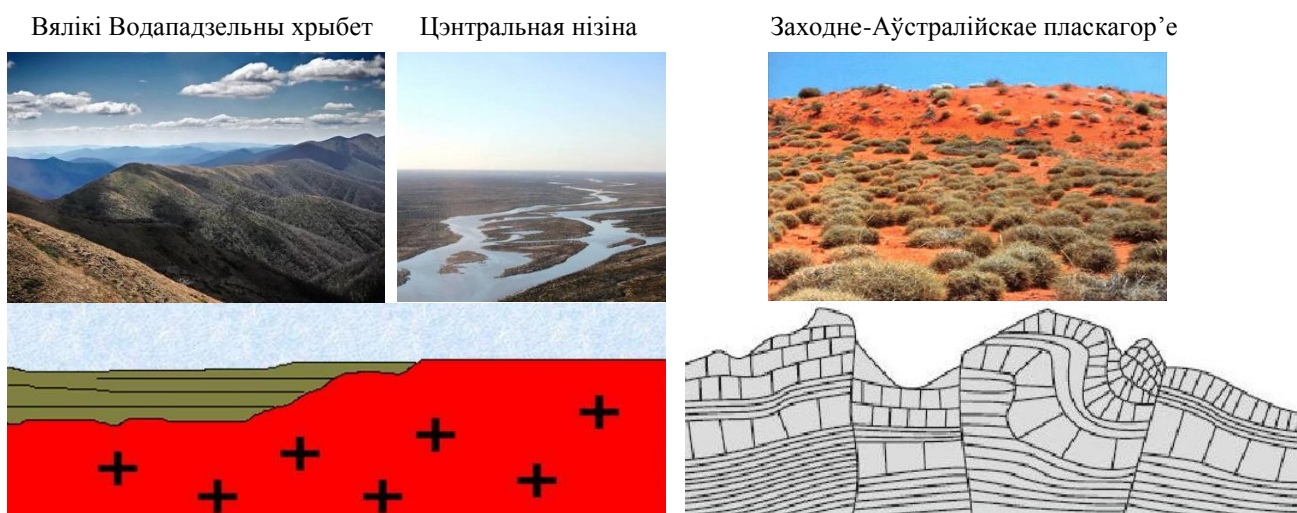
- Як называецца рухомы ўчастак зямной кары?

- Вы помніце, што складкаватыя паясы бываюць маладыя і старыя. Чым яны адрозніваюцца? Якія маладыя складкаватыя паясы вы ведаеце? Паглядзіце на тэктанічную карту, ці ёсць у межах Аўстраліі маладыя складкаватыя паясы? (на дошцы змяшчаецца схематычны малюнак складкаватага пояса). (Дадатак 4). Зрабіце вывад.

- Да асноўных форм рэльефу мы адносім горы і раўніны. Паглядзіце на фізічную карту Аўстраліі: якія горы размешчаны на мацерыку? Назавіце іх вышэйшую кропку. Да якіх гор па вышыні іх можна аднесці?

- Як дзеляцца раўніны па абсалютнай вышыні? Якое буйнае пласкагор'е знаходзіцца на захадзе Аўстраліі? Назавіце буйнейшую нізіну мацерыка. (Дэманстрацыя прэзентацыі).

- Абмяркуйце ў групах ці правільна я размясціла на дошцы малюнкi? (Дадатак 5).

- Выпраўце памылкі

Расказ аб гары Улuru. (Дэманстрацыя прэзентацыі).

- А цяпер успомніце, як дзеляцца карысныя выкапні па паходжанні?

- Уявіце, што вы геалагі. Дзе вы будзеце шукаць такія карысныя выкапні як нафта, газ, каменны вугаль, кухонная соль? Чаму? Размясціце малюнак адпаведна тэктанічнай структуры? (Дадатак 6) Ці ёсць такія карысныя выкапні ў Аўстраліі? (Работа з тэктанічнай і фізічнай картамi атласа).

- Дзе вы будзеце шукаць такія карысныя выкапні як жалезная руда, медная руда, золата, серабро, алмазы? Чаму? Размясціце малюнак адпаведна

тэктанічнай структуры? (Дадатак 6). Ці ёсць такія карысныя выкапні ў Аўстраліі? (Работа з тэктанічнай і фізічнай картамі атласа).

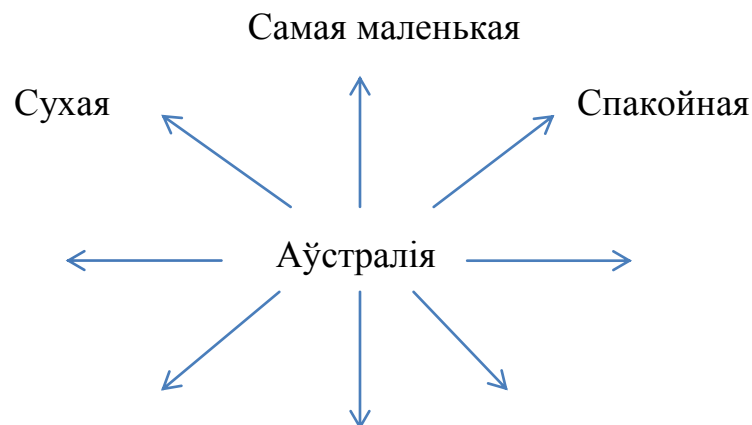
Расказ аб пліце Халтэрмана - самым буйным самародку золата. (Дэманстрацыя прэзентацыі).

- Здабыча карысных выкапняў у Аўстраліі ў многіх месцах вядзецца адкрытым спосабам, так як яны размешчаны даволі блізка да паверхні зямлі. Выкарыстоўваецца таксама шахтавы спосаб. Падумайце, як гэта адбываецца на навакольным асяроддзі? Што трэба рабіць, каб звесці шкоду прыродзе да мінімуму?

IV. Рэфлексія

“Малюем партрэт” Аўстраліі

Успомніце, што мы сёння гаварылі пра Аўстралію, якая яна? На аснове вашых выказванняў складаем партрэт мацерыка

і г.д.

V. Дамашняе заданне: параграф 13, запоўніць табліцу “Геаграфічнае становішча Аўстраліі”, па жаданні падрыхтаваць паведамленне аб найбольш цікавых астравах акіяніі (Новая Зеландыя, Востраў Пасхі і інш), падарожніку М. Міклуха-Маклаю.

Тэст “АФРЫКА”

1. Выберыце правільнае сцверджанне:

- А) Сахара – самая вялікая пустыня на планеце
- Б) Вулкан Камерун – вышэйшая кропка Афрыкі

2. Выберыце няправільнае сцверджанне:

- А) Рака Ніл – самая доўгая рака ў свеце
- Б) Найбольшую плошчу на мацерыку займае прыродная зона саваннаў і рэдкалессяў.

3. Выберыце правільны адказ:

Вадзі – гэта...

- А) сухія рэчышчы перасыхаючых рэк у пустыні;
- Б) назва клімату берагавых пустынь;
- В) участак багатай расліннасці ў пустыні паблізу вадаёмаў і рэк ці месца выхаду падземных вод.

4. Закончыце сказ:

- А) Самае глыбокае возера Афрыкі - ...
- Б) Рака, якая двойчы перасякае экватар - ...

5. Запоўніце пропускі:

- А) На паўночным захадзе Афрыкі знаходзіцца малады _____ пояс, у межах якога размешчаны горы _____
- Б) Найбольшую плошчу мацерыка займае _____ кліматычны пояс.

6. Вызначце кліматычны пояс па апісанні:

- А) летам – экватарыяльныя паветраныя масы, зімой – трапічныя, тэмпература летам – $+28 - 30^{\circ}\text{C}$, зімой – не ніжэй $+20^{\circ}\text{C}$. Ападкі выпадаюць летам ад 500 да 1500 мм у год. _____
- Б) на працягу года пастаянна высокія тэмпературы – ад $+26$ да $+27^{\circ}\text{C}$. Характэрна багатае на працягу года ўвільгатненне ад 1500 да 2000 мм ападкаў _____

7. Суаднясіце прыродныя зоны з характэрнымі ім жывёламі і раслінамі:

- А) саванны і рэдкалессі;
- Б) вільготныя экватарыяльныя лясы;
- В) пустыні і паўпустыні

1) слон, 2) гарыла, 3) кітаглаў, 4) леў, 5) жыраф, 6) вярблюд, 7) насарог, 8) шакал, 9) лісіца-фенек, 10) баабаб, 11) вельвічыя, 12) кававае дрэва, 13) хлебнае дрэва, 14) парасоністыя акацыі

8. На заходнім узбярэжжы Афрыкі сфарміравалася пустыня Наміб, так як берагі амывае...

9. Багацце жывельнага свету саваннаў абумоўлена вялікай колькасцю ...

10. Згрупуйце тэрміны (паняцці) па пэўнай прыкмеце:

Рыфт, гаруа, эндэмік, платформа, эпіфіт, самум, шчыт, пустыня, мангры, экватарыяльныя лясы, тэктанічныя структуры.

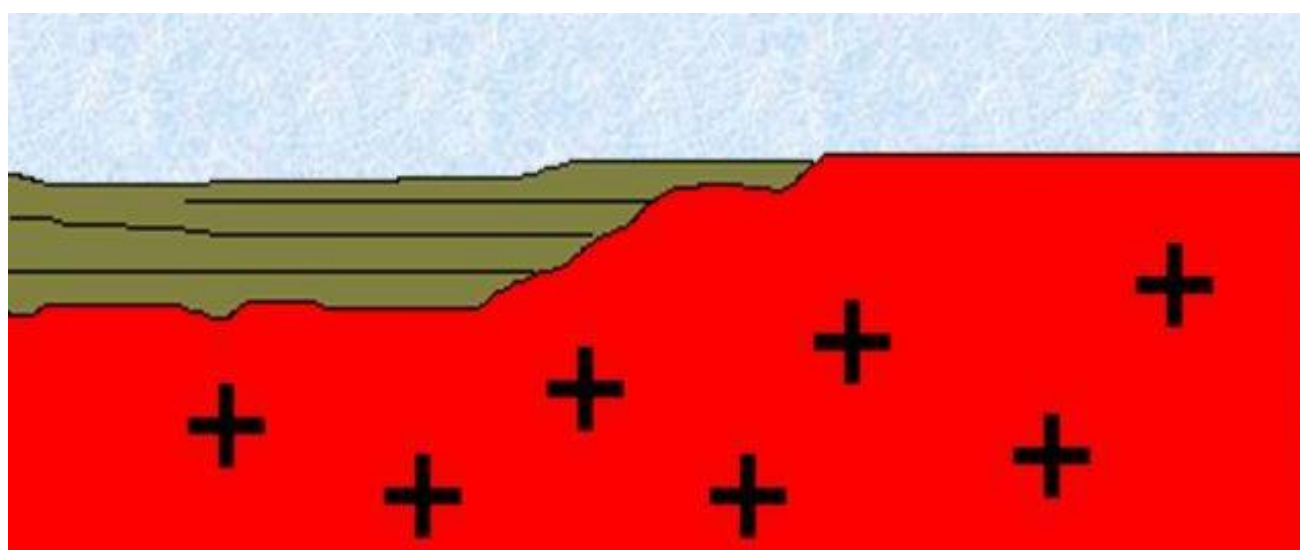
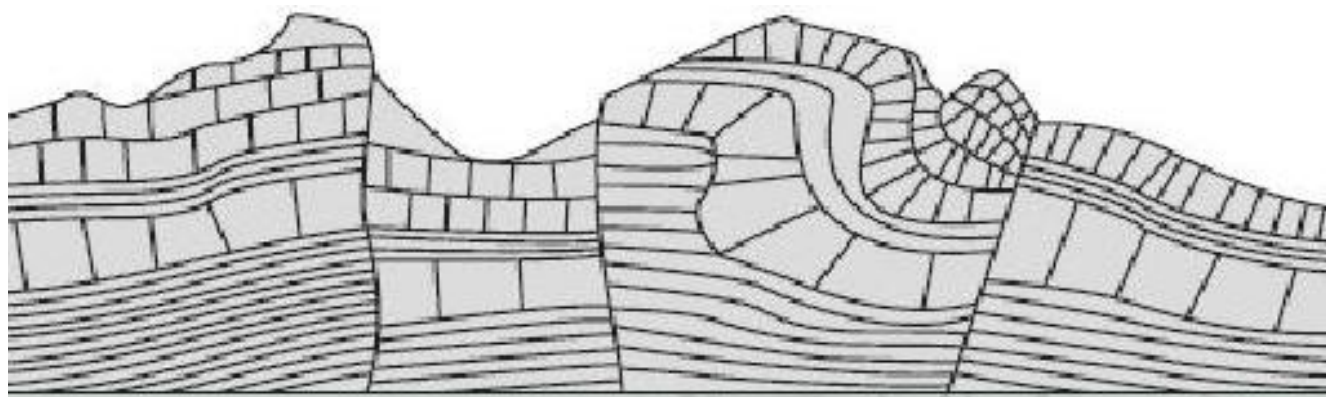
Геаграфічнае становішча Аўстраліі (у параўнанні з Афрыкай)

План-характарыстыка геаграфічнага становішча мацерыка	Афрыка	Аўстралія
<p>1. Размяшчэнне ў адносінах да:</p> <p>а) экватара</p> <p>- у якіх паўшар'ях знаходзяцца</p> <p>б) тропікаў</p> <p>в) пачатковага мерыдыяна</p> <p>- у якіх паўшар'ях знаходзіцца</p>	<p>амаль пасярэдзіне перасякаецца экватарам</p> <p>паўночным і паўднёвым</p> <p>перасякаецца паўднёвым і паўночным тропікамі; пераважная частка мацерыка знаходзіцца паміж тропікамі</p> <p>у заходняй частцы перасякаецца пачатковым мерыдыянам</p> <p>заходнім і усходнім</p>	
<p>2. Абрысы берагавой лініі</p> <p>- якімі акіянамі амываецца</p> <p>- буйныя паўвастравы</p> <p>- буйныя залівы</p> <p>- узровень зрэзанасці берагавой лініі</p>	<p>з захаду – Атлантычным з усходу – Індыйскім</p> <p>п-аў Самалі</p> <p>Гвінейскі заліў</p> <p>слабы</p>	
<p>3. Блізка размешчаныя астравы</p>	<p>в. Мадагаскар, Канарскія, Каморскі в-вы, в.Сакотра і інш.</p>	
<p>4. Становішча адносна іншых мацерыкоў</p>	<p>Бліжэйшы кантынент – Еўразія, аддзелены ад Афрыкі на поўначы Міжземным морам і Гібралтарскім пралівам, на паўночным усходзе Чырвоным морам і Баб-эль-Мандэскім пралівам</p>	
<p>5. Крайнія кропкі</p>	<p>Пн. – м.Бен-Сека 37° пн.ш. 9° у.д.</p> <p>Пд – м.Ігольны 35° пд.ш. 20° - у.д.</p> <p>Зах. – м.Альмады 14° пн.ш. 17° з.д.</p> <p>Усх. – м.Рас-Хафун 10° пн.ш. 51 у.д.</p>	

Палінезія

Вялікі Водападзельны хрыбет

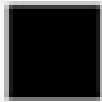
Заходне-Аўстралійскае пласкагор'е

Центральная нізіна

	каменны вугаль
	нафта
	прыродны газ
	каменная соль
	фасфарыты

железная руда

марганцовая руда

серебряная руда

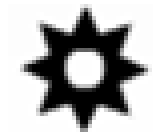
медная руда

вольфрамовая руда

золота

алмазы